

มหาชาติกัณฑ์ชูชก ฉบับเมืองชลบุรี : การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมพื้นบ้าน

ให้เฉพาะห้องสมุด
ภาคตะวันออก

วิไล ธรรมวาจา

๒๓ เม.ย. ๒๕๔๖

163849

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาไทย

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา

ธันวาคม ๒๕๔๕

ISBN 974-9578-79-1

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และคณะกรรมการสอบปากเปล่าวิทยานิพนธ์
ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

..... ประธาน
(ศาสตราจารย์รัช ปุณโณทก)
..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร. จิตตภา สารพัฒน์)

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

..... ประธาน
(ศาสตราจารย์รัช ปุณโณทก)
..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร. จิตตภา สารพัฒน์)
..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์บุญร่วม ทิพพศรี)
..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. จำลอง สารพัฒน์)
..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์สุชาติ เกาทอง)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. ประทุม ม่วงมี)
วันที่ 12 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2546

การวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนและส่งเสริมวิทยานิพนธ์
ระดับบัณฑิตศึกษา จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา
ประจำภาคต้น ปีการศึกษา ๒๕๔๕

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความร่วมมือและความอนุเคราะห์จากผู้มีอุปการะคุณหลายท่าน ซึ่งผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาที่ให้ความช่วยเหลือด้วยดีมาโดยตลอด จึงขอขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์รัช ปุ่นโณทก ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ ดร. จิตตภา สารพัดนึก กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาและช่วยแนะนำแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ อย่างดียิ่ง ซึ่งทำให้ผู้วิจัยได้รับแนวทางในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้และประสบการณ์อย่างกว้างขวางในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์บุญร่วม ทิพศิริ รองศาสตราจารย์ ดร. จำลอง สารพัดนึก และรองศาสตราจารย์สุชาติ เกาทอง คณะกรรมการสอบปากเปล่าที่ได้กรุณาให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมทั้งคณาจารย์ในภาควิชาภาษาไทยทุกท่าน ที่ได้ให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อวิทยานิพนธ์ และให้กำลังใจมาตลอดระหว่างการทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณพระครูสิริพรหมคุณ เจ้าอาวาสวัดพรหมรัตนาราม อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี และพระอมร ปริบูรณ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเนินสุทธาวาส อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของวัดเนินสุทธาวาสทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมือในการสืบค้นเอกสารลายมือของวัดด้วยดีโดยตลอด

ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่หอสมุดแห่งชาติชลบุรีทุกท่าน ที่ได้อนุเคราะห์ความสะดวกในการสืบค้นข้อมูลเป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณคุณพ่อและคุณแม่ ญาติมิตรทุกท่าน ที่คอยสนับสนุนและให้กำลังใจเสมอมา จนกระทั่งสำเร็จการศึกษา และขอขอบคุณเพื่อน ๆ นักศึกษาปริญญาโท ภาควิชาภาษาไทยทุกรุ่นทุกคน ที่ห่วงใยกันเสมอมา

ขอขอบคุณทุก ๆ ท่านที่มีได้เอ่ยนามถึง ผู้ซึ่งให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือและคอยเป็นกำลังใจเสมอมา อันเป็นผลให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงด้วยดี

วิไล ธรรมวาจา

๕๒๙๑๐๕๖๐ : สาขาวิชา : ภาษาไทย ; ศศ.ม. (ภาษาไทย)

คำสำคัญ : มหาชาติกัณฑ์ชูชก, วรรณกรรมพื้นบ้าน

วิไล ธรรมวาจา : มหาชาติกัณฑ์ชูชก ฉบับเมืองชลบุรี : การศึกษาวิเคราะห์
วรรณกรรมพื้นบ้าน (MAHĀJĀTĪ KANḌ JŪJAKA OF THE NATIONAL LIBRARY,
CHONBURI : A CRITICAL STUDY OF LOCAL LITERATURE) อาจารย์ที่ปรึกษา :
ธวัช ปุณโณทก, ศศ.ม. (จารึกภาษาไทย), จิตตาภา สารพัฒน์, Ph.D. (Sanskrit).

๕๑๓ หน้า. ISBN 974-9578-79-1

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษามหาชาติกัณฑ์ชูชก ฉบับเมืองชลบุรี
๑๐ ลำนวน จากต้นฉบับโบราณ จารด้วยอักษรขอม ที่ไม่ซ้ำความกัน และมีรายละเอียด
ปลีกย่อยแตกต่างไปจากมหาเวสสันดรชาดกฉบับกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อเป็นการเผยแพร่และ
อนุรักษ์วรรณกรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายต่อไป

เนื้อหาในวิทยานิพนธ์ แบ่งออกเป็น ๕ บท บทที่ ๑ เป็นบทนำ กล่าวถึงความสำคัญ
ของเรื่องที่วิจัย จุดมุ่งหมาย ขอบเขต วิธีดำเนินการวิจัย รวมทั้งประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจาก
การวิจัย บทที่ ๒ กล่าวถึงความเป็นมาของเรื่องมหาชาติ ลักษณะต้นฉบับและเนื้อหาของกัณฑ์
ชูชก ฉบับชลบุรี บทที่ ๓ กล่าวถึงรูปแบบฉันทลักษณ์ ลำนวนโวหารท้องถิ่น และการใช้ถ้อยคำ
ภาษา บทที่ ๔ กล่าวถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อที่ปรากฏ
ในกัณฑ์ชูชก บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษา แสดงให้เห็นว่ามหาชาติเป็นวรรณกรรมที่แพร่หลายในชุมชนท้องถิ่น
มีอยู่หลายฉบับหลายลำนวน ชาวบ้านนิยมฟังเทศน์มหาชาติกันอย่างกว้างขวาง และภักดีพื้นบ้าน
(พระนักเทศน์) มีความรู้ความชำนาญในการอ่านอักษรขอมและประพันธ์เรื่องมหาชาติเป็นอย่างดี
ผู้เทศน์และผู้ฟังจึงมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์เรื่องมหาชาติขึ้นมาเป็นวรรณกรรมฉบับท้องถิ่น
หากพิจารณาทางด้านรูปแบบ พบว่ามีลักษณะแบบเดียวกับกลอนเพลงพื้นบ้าน หากพิจารณา
ทางด้านเนื้อหา พบว่ามีความแปลกแยกไปจากพระคาถาบาลีบางส่วน และเมื่อพิจารณาทาง
ด้านลำนวนโวหาร พบว่าเป็นลำนวนโวหารท้องถิ่น มีลำนวนพูดและความเปรียบท้องถิ่น ซึ่งนิยม
ใช้กันในสมัยนั้นอยู่เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ ยังสอดแทรกวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม
ประเพณี และความเชื่อต่าง ๆ ของชาวบ้านชลบุรีไว้อีกส่วนหนึ่ง อันเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า
มหาชาติชลบุรีเป็นวรรณกรรมพื้นบ้านที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อให้เทศน์และฟังกันในชุมชนชลบุรี
อย่างแท้จริง

42910460 : MAJOR : THAI LANGUAGE ; M.A. (THAI)

KEYWORD : MAHĀJĀTĪ KAND JŪJAKA, LOCAL LITERATURE

WILAI THAMVAJA : MAHĀJĀTĪ KAND JŪJAKA OF THE NATIONAL
LIBRARY, CHONBURI : A CRITICAL STUDY OF LOCAL LITERATURE. THESIS

ADVISORS : DHAWAJ POONOTOKE. M.A. (EPICGRAPHY), CHITTAPA SARAPADNUKE.
Ph.D. (SANSKRIT). 413 P. ISBN 974-9578-79-1

The purpose of this research is to study the 10 Jūjaka - Kands (Sib Kand Jūjaka) of the Mahājāti - Chonburi version. The original writing of these was inscribed on palm leaves (Bai - Lān) in Khom - letters. These Jūjaka - Kands of the Mahājāti - Chonburi version are different from the Mahāvessantara Jātaka of the Ministry of Education (the royal version) in some details. Another purpose of this study is to conserve and propagate local literature of the Eastern Region of Thailand.

This thesis consists of 5 chapters. An introduction, objectives including the method of study and expected benefits from this research are presented in the first. The second chapter is about the background of the Mahājāti, the manuscripts and contents of the 10 Jūjaka - Kands of the Mahājāti - Chonburi version. The third chapter deals with the prosody, local literary style and dialect. Life style, customs, traditions and beliefs of local people in the 10 Jūjaka - Kands of the Mahājāti - Chonburi version are presented in the fourth chapter. The last chapter is the conclusion and suggestion for further researches.

As the result of the study it shows that there are various volumes and versions of the 10 Jūjaka - Kands of the Mahājāti - Chonburi version and the local poets (the Buddhist monks) can read and compose the literary work in the Khom - letters very well. Moreover, from the study, it can be said that the 10 Jūjaka - Kands of the Mahājāti - Chonburi version created by the local poets and people have actually become the famous local literary works. They are very popular among the local people in the area. The 10 Jūjaka - Kands of the Mahājāti - Chonburi version are composed in the poetic style like folk song (Klon - Lae). In the story, there are some details which do not agree with the Pāli Gāthā. The literary style shows local literary style, popular idioms and local figurative language of the local people in the past. In details, the story of these Jūjaka - Kands of the Mahājāti - Chonburi version also clearly present the society, culture, life style, customs, beliefs of local people in Chonburi province. All these evidences confirm that these 10 Jūjaka - Kands of the Mahājāti - Chonburi version created for reciting in the local communities of Chonburi province show the wisdom of the local poets and people.

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	จ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญภาพ.....	ญ

บทที่

๑ บทนำ.....	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๕
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๕
ขอบเขตการวิจัย.....	๕
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	๖
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	๖
วิธีดำเนินการวิจัย.....	๗
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๗
๒ ภูมิหลังเรื่องมหาชาติ.....	๑๖
ประวัติความเป็นมาของมหาชาติ.....	๑๖
มหาชาติชลบุรี.....	๒๕
วรรณกรรมท้องถิ่นชลบุรี.....	๒๕
ต้นฉบับมหาชาติชลบุรี.....	๒๗
ธรรมเนียมการเทศน์มหาชาติ.....	๒๙
มหาชาติกัณฑ์ชูชก ฉบับเมืองชลบุรี.....	๔๑
ลักษณะต้นฉบับโบราณ.....	๔๒
ตัวอักษรและอักขรวิธี.....	๔๕
กวีผู้แต่ง.....	๖๕

ลักษณะเนื้อหา.....	๗๑
๓ รูปแบบชั้นทลักษณ์และวรรณศิลป์พื้นบ้าน.....	๗๕
ลักษณะคำประพันธ์.....	๗๙
ร่ายยาว.....	๗๙
กลอนแหล่.....	๘๑
สำนวนโวหารท้องถิ่น.....	๙๓
การพรรณนาบุคลิกลักษณะตัวละคร.....	๙๓
การพรรณนาเหตุการณ์.....	๑๐๘
การเลือกใช้ถ้อยคำภาษา.....	๑๑๙
การใช้ภาษาแบบชาวบ้าน.....	๑๑๙
การใช้ความเปรียบ.....	๑๔๓
การใช้คำหรือความซ้ำเพื่อเร้าอารมณ์สะเทือนใจ.....	๑๔๙
การใช้คำในเชิงสองแง่สองมุม.....	๑๕๒
การใช้สำนวนพูด.....	๑๕๕
๔ ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมพื้นบ้าน.....	๑๖๗
แหล่งชุมชน.....	๑๖๘
วิถีชีวิตความเป็นอยู่.....	๑๗๑
การทำมาหากิน.....	๑๗๑
ลักษณะที่อยู่อาศัย.....	๑๗๕
เครื่องแต่งกายและเครื่องสำอาง.....	๑๗๗
อาหารการกิน.....	๑๘๓
ขนบธรรมเนียมประเพณี.....	๑๘๗
ประเพณีการแต่งงาน.....	๑๘๗
งานตรุษสงกรานต์.....	๑๘๘
การโกนจุก.....	๑๘๙
งานรื่นเริงและการละเล่นต่าง ๆ.....	๑๙๐
ธรรมเนียมการต้อนรับแขก.....	๑๙๓

บทที่

หน้า

ความเชื่อ.....	๑๙๕
ความเชื่อตามคติพุทธศาสนา.....	๑๙๕
ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์.....	๑๙๘
ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์.....	๑๙๙
ความเชื่อเกี่ยวกับโหราศาสตร์.....	๒๐๕
ค่านิยม.....	๒๐๘
พฤติกรรม.....	๒๑๒
พฤติกรรมที่สังคมยอมรับ.....	๒๑๓
พฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับ.....	๒๑๔
๕ บทสรุป และข้อเสนอแนะ.....	๒๒๐
สรุปผลการศึกษา.....	๒๒๐
ข้อเสนอแนะ.....	๒๒๒
บรรณานุกรม.....	๒๒๓
ภาคผนวก.....	๒๓๐
ภาคผนวก ก.....	๒๓๑
ภาคผนวก ข.....	๒๕๐
ภาคผนวก ค.....	๔๐๐
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	๔๑๓

สารบัญภาพ

ภาพที่

หน้า

๑	ภาพตัวอย่างต้นฉบับใบลานอักษรขอมเรื่องมหาชาติกัณฑ์ชูชก ฉบับชลบุรี และการปริวรรต.....	๒๓๗
๒	ภาพตัวอย่างอักษรขอมกัณฑ์ชูชก หมายเลขลำดับที่ ขบ.บ ๑๐๖/๕.....	๒๔๐
๓	ภาพตัวอย่างอักษรขอมกัณฑ์ชูชก หมายเลขลำดับที่ ขบ.บ ๒๗๔/๕ ก.....	๒๔๑
๔	ภาพตัวอย่างอักษรขอมกัณฑ์ชูชก หมายเลขลำดับที่ ขบ.บ ๒๗๔/๕ ข.....	๒๔๒
๕	ภาพตัวอย่างอักษรขอมกัณฑ์ชูชก หมายเลขลำดับที่ ขบ.บ ๒๗๔/๕ ค.....	๒๔๓
๖	ภาพตัวอย่างอักษรขอมกัณฑ์ชูชก หมายเลขลำดับที่ ขบ.บ ๔๖๗/๕.....	๒๔๔
๗	ภาพตัวอย่างอักษรขอมกัณฑ์ชูชก หมายเลขลำดับที่ ขบ.บ ๔๖๗/๕ ก.....	๒๔๕
๘	ภาพตัวอย่างอักษรขอมกัณฑ์ชูชก หมายเลขลำดับที่ รย.บ ๖๗๖/๕.....	๒๔๖
๙	ภาพตัวอย่างอักษรขอมกัณฑ์ชูชก หมายเลขลำดับที่ รย.บ ๖๗๖/๕ ค.....	๒๔๗
๑๐	ภาพตัวอย่างอักษรขอมกัณฑ์ชูชก หมายเลขลำดับที่ รย.บ ๖๗๖/๕ สม.....	๒๔๘
๑๑	ภาพตัวอย่างอักษรขอมกัณฑ์ชูชก หมายเลขลำดับที่ รย.บ ๘๖๘/๑.....	๒๔๙